

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет
імені Івана Франка**

**Педагогічний коледж
Кафедра загальної та соціальної педагогіки**

НАУКОВО – ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

***СОФІЯ РУСОВА –
ПЕДАГОГ, ПРОСВІТИТЕЛЬ, ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ВЧЕНИЙ***
(до 70 – річчя від дня смерті)

20 КВІТНЯ 2010 РОКУ

ПРОГРАМА

Львів – 2010

Шановн _____

Запрошуємо Вас

взяти участь у науково – педагогічних читаннях, присвячених 70 – річчю від дня смерті українського вченого, педагога й освітнього діяча

СОФІЇ РУСОВОЇ,

що відбудуться 20 квітня 2010 року у Педагогічному коледжі Львівського національного університету імені Івана Франка (м.Львів, вул. Туган – Барановського,7)

Оргкомітет

ЖИТТЄВІ ВІХИ

1856 року 2 лютого — народилася в селі Олешня на Чернігівщині у французько-шведській родині.

1866 р. — переїзд сім'ї до Києва.

1866 р. — учениця третього класу дівочої Фундуклеївської гімназії. Знайомство та дружба з родинами Лисенків, Старицьких. Закінчення гімназії із золотою медаллю.

1871 р. — смерть батька.

1871 р. — разом з сестрою Марією відкрила в Києві перший дитячий садок.

1872 р. — член українського товариства, куди входили діячі науки і мистецтва, майбутньої Старої Громади.

1874 р. — одруження з вченим-етнографом росіянином Олександром Русовим.

1874 р. — переїзд до Петербурга.

1874-1876 рр. — діяльність в українському земляцтві.

1875-1876 рр. — Софія та Олександр Русови готують до друку двотомне видання "Кобзаря" Т. Шевченка для видання у Празі.

1876 р. — повернення до Чернігова.

1879 р. — вчителювання в Олешні.

1881 р. — ув'язнення за зв'язки з російськими революційними колами і відтоді постійне перебування під наглядом поліції.

1910-1914 рр. — співзасновниця і співробітниця педагогічного журналу "Світло".

1916 р. — повернення до Києва.

1917р. — член Української Центральної Ради, робота в Міністерстві освіти (очолювала департамент дошкільної та позашкільної освіти).

1919 р. — читання курсу лекцій у Першому українському університеті в Кам'янці, куди переїхало Міністерство освіти.

1920 р. — лектор педагогіки Кам'янець-Подільського університету.

1920 р. — створення у Кам'янці-Подільському зразкового дитячого садка.

1921 р. — еміграція до Львова, а згодом до Чехії. 1929 р. — доповідач на конгресі Львівської "Просвіти".

1934 р. — участь у роботі Українського жіночого конгресу у Станіславі.

5 лютого 1940 р. — померла у Празі. Похована у Празі на Ольшанському цвинтарі недалеко від могили Олександра Олеся.

НАЙВАЖЛИВІШІ ПРАЦІ

«Початкова географія» (1911).
«Методика початкової географії» (1918).
«Дошкільне виховання» (1918).
«Перша читанка для дорослих, для вечірніх та недільних шкіл» (1918).
«Методика колективного читання» (1918).
«Початковий підручник французької мови» (1918).
«Єдина діяльна (трудова) школа» (1923).
«Теорія і практика дошкільного виховання» (1924).
«Дидактика» (1930).
«Сучасні течії в новій педагогіці» (1932).
«Роль жінки в дошкільному вихованні» (1934).
«Дещо про дефективних дітей» (1935).
«Мої спомини» (1937).
«Моральні завдання сучасної школи» (1938).
Спогади («Мої спомини», 1939), «Наші визначні Жінки» (1934; друге видання 1945).

ЗВАННЯ , НАГОРОДИ, ВІДЗНАКИ

1909 р. — викладач і професор на Вищих жіночих курсах А. Жекуліної та у Фребелівському педагогічному інституті в Києві.
1920-1938 р. — голова Української національної жіночої ради (з 1922 року — в еміграції).
1923 р. — професор педагогіки Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі.
1937 р. — Почесний голова Всесвітнього "Союзу українок".

УВІКОВІЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ

1931 р. — у Празькому педагогічному інституті з нагоди 75-річчя від дня народження та 60-річчя діяльності було 146 сторінок матеріалів президії організаційного комітету і 238 сторінок поздоровчих листів.
1936 р. — з нагоди 80-річчя від дня народження одержано 128 поздоровчих листів.
1991 р. — на честь Софії Русової у 135-у річницю від дня її народження в Олешні було відкрито пам'ятну плиту.
1993 р. — Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 1993 року № 796 про присвоєння Олешнянській середній школі імені С. Русової.
2005 р. — Наказ Міністерства освіти і науки України № 402 від 11 липня 2005 року про нагородження нагрудним знаком "Софія Русова".

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИДАННЯ

Науково – педагогічні читання
СОФІЯ РУСОВА –
ПЕДАГОГ, ПРОСВІТИТЕЛЬ, ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ВЧЕНИЙ
(до 70 – річчя від дня смерті)

20 КВІТНЯ 2010 РОКУ

ПРОГРАМА

Упорядники	<i>Романа Михайлишин</i> <i>Дмитро Герцюк</i>
Комп'ютерний набір	<i>Наталія Баляс</i>
Комп'ютерне макетування	<i>Наталія Баляс</i>

Вона вміла перемагати своє персональне горе і цілком підкорити себе гордій девізі своїх предків "LE DEVOIR AVANT TOUT" ("Обов'язок понад усе"). А цей свій обов'язок вона завжди бачила у праці й боротьбі на користь України.

Ю. Русов

Софія Русова вважала школу головним чинником розвитку нації, її цивілізованого поступу... Думки С. Русової щодо концептуальних засад розбудови національної школи не втратили до цього часу своєї актуальності, а при творчому їх використанні мають бути важливим джерелом для створення сучасної української системи освіти й виховання.

Б. Сиунарик

Софія Русова не знала в думках і поглядах своїх застою; вона захоплювалась кожним кроком уперед, що робив педагогічне діло досконалішим. Великою її заслугою є те, що вона численними своїми статтями утримувала український педагогічний світ у курсі того, що нового й кращого творилось по інших країнах на полі навчання й виховання, пробуджуючи тим рідну педагогічну думку до життя, руху й поступу.

Я. Ярема

ПРОГРАМА НАУКОВО – ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ

20 КВІТНЯ 2010 РОКУ

ПОЧАТОК РОБОТИ: 15.15 ГОД

I. ВИСТАВКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ СОФІЇ РУСОВОЇ

II. НАУКОВО – ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

ВСТУПНЕ СЛОВО

Дана Бородій, кандидат психологічних наук, доцент, директор Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

Дмитро Герцюк, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної та соціальної педагогіки ЛНУ імені Івана Франка

ВИСТУПИ:

1. Феномен Софії Русової в українській педагогіці.

Надія Заячківська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки ЛНУ імені Івана Франка

2. Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті реформаторського педагогічного руху.

Олексій Караманов, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки ЛНУ імені Івана Франка

3. Концепція національної системи дошкільного виховання за Софією Русовою.

Світлана Лозинська, викладач дошкільної педагогіки, голова циклової комісії викладачів педагогіки Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

4. Софія Русова про організацію художньо – мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Леся Кос, викладач теорії та методики розвитку рідної мови дітей, завідувач відділення дошкільної освіти Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

5. Софія Русова про образ матері в поезії Т.Г.Шевченка.

Христина Гуменчук, студентка третього курсу філологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка

6. Музика як засіб естетичного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової.

Ірина Каспрук, викладач музики з методикою навчання Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

7. Софія Русова про роль казки у вихованні дитини (на прикладі праці « В оборону казки»).

Лілія Дубенська, студентка третього курсу філологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка

8. Використання ідей Софії Русової в практиці дошкільного закладу.

Луцик Юлія, Оксана Мучій, студентки четвертого курсу відділення дошкільної освіти Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

9. Софія Русова про вчителя початкових класів національної школи.

Наталія Мицько, студентка другого курсу відділення початкової освіти Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

10. Віолета Дворецька. Присвячується Софії Русові.

Читає Тетяна Марків, студентка другого курсу відділення початкової освіти Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка

Слава і честь нашому славному Педагогові і видатному Громадянинові українського народу.

А. Білецький

Бабуся віком, але молода душею, повна енергії, глибокої відданості суспільній праці — такою стоїть сьогодні перед нами жінка, мати, бабуся наших визвольних змагань — Софія Федорівна Русова.

А. Животко

Велика заслуга п. Русової, що вона — такий знаток діточої душі, в першу чергу душі української дитини, — промовляє за тою дитиною на світовій арені як педагог і як українка і з малюнків наших дітей виводить перед світом нашу політичну... бездомність.

К. Малицька

Видатний педагог, громадський діяч, дочка свого народу, яка присвятила все своє життя служінню високим ідеалам. Вона була тим апостолом, що проніс через усе своє життя ідею добра і справедливості.

О. Мариновська

Софія Федорівна Русова посвятила всі свої сили, всю невпинну енергію протягом цілого півстоліття боротьбі за кращу долю українського народу, якого вона гаряче полюбила й так стала найліпшою його донькою.

Сміло можна твердити, що нема ні одної українки, яка б не знала імені нашої сеньйори українського жіноцтва Софії Федорівни Русової... Взірцева громадянка, не покидаючи своїх обов'язків дружини й матері, — вона всі сили положила, щоб принести цінний вклад у культурне життя українського народу.

М. Омельченко

"В життю кожної шляхетної людини має світити велика ясна зірка: щаслива доля рідного народу", — каже Софія Федорівна. І вона ціле життя тяжким тернистим шляхом йшла за цією зіркою.

М. Омельченко

Ручна праця — великий принцип, але не можна перевертати її в один пасивний, пристосовувати до однієї мети — якнайбільше виробити усяких речей.

Джерело естетичних впливів на дитину — це природа в усій її непереможній красі: в квітках, метеликах, в красі дерева і листя, в співах пташок, в грі світла на воді, в кольорах зорі, в красі далеких краєвидів. Увага дітей має бути на все це звернена. Вони повинні переживати красу природи за всякої пори року.

Розум дитини — то багаття, до якого ми маємо підкласти лише дрова, а горітиме воно вже своїм власним вогнем.

В кожнім святі треба єднати народне, національне, фольклорне з загальнокультурним і давати щось естетичне, красне й радісне, веселе.

Творчі сили дітей в українському садку мають бути найкраще збуджені теж національним матеріалом, цебто таким, який в тій чи іншій місцевості більше поширений.

Велике слово — школа! Се скарб найкращий кожного народу, се ключ золотий, що розмикає пута несвідомості, се шлях до волі, до науки, до добробуту.

У вселюдській житті тільки той народ і бере перемогу, який має найкращу школу, який має найбільш альфаветів, котрі вже можуть приєднати себе до науки, читаючи книжки, часописи, користуючись знаннями в своїм житті.

Треба, щоб школа огорнула дитину ласкою, викликала всі її активні творчі сили, зацікавила до науки, розвинула етичну й громадську свідомість.

ВИДАТНІ ЛЮДИ ПРО СОФІЮ РУСОВУ

Завсігди з добрим гумором, бадьора, рухлива, повна активної діяльності, С. Русова своєю вдачею впливала на людей, що її оточували і охоплювала їх до тої праці, на яку віддала все життя.

ІЗ ЦИТАТ І ВИСЛОВЛЮВАНЬ СОФІЇ РУСОВОЇ

Найдорожчий скарб кожного народу його діти, його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя.

Коли "дитячий ранок" проходить в несприятливих обставинах, дитина виростає слабою, з хисткою волею й з небезпечними нахилами.

Метою виховання має бути вільне виявлення дитячої енергії і цікавості, або, простіше кажучи, нашою метою є виховати дітей здорових, жвавих, веселих, здатних до праці, лагідних і добрих товаришів.

Сучасне дошкільне виховання є міст, що перекидається між школою й родиною, а також між селом і дитячим садком.

Справу виховання бажано поставити якнайближче до природніх нахилів дитини і до вимог життя, в якому дитина перебуває, в зв'язку з світоглядом того народу, з психологією тієї нації, з яких походить дитина.

Національне виховання є певний ґрунт у справі зміцнення моральних сил дитини і оновлення, відродження душі народу. Тим-то й бачимо, що міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще за інших вичерпала в своєму вихованню свої глибокі національні скарби і національній психології дала вільний розвиток...

Після правдивого національного виховання дитина звикає кохатися в народних скарбницях і шукатиме цих культурних скарбів і в інших народів; кохаючи свою національну культуру, дитина поважатиме і другі нації і цікавитиметься їхнім життям... Така людина стане корисним робітником задля народу й широко буде розуміти вселюдський поступ.

До цього часу родина була найкращим осередком задля дітей. Усі видатні педагоги колишніх часів визнавала родинне нормальне виховання за найкраще, бо в основі його лежала ласка матері.

Вихователь має діло з різними особами, має добирати до кожного дитячого типу відповідні засоби, методи, бо дівора взагалі дуже різноманітна, наче левада, вкрита усякими квітами

Головним обов'язком кожного вихователя й керівника дитячою школою є спостерігати дитину в усіх її найдрібніших проявах з тим, щоби добре й безпомилково пізнати й зрозуміти її істинно особисте єство.

Душа дитини в роки од 2 до 7 найбільш чула й вразлива, й в цей час найкраще треба її плекати й пильнувати, щоби і серце, й воля, й розум, а також й тіло розвивалися цілком нормально.

Як весна дає життя усьому живому, не думаючи ні про літо, ні про осінь, так і дитячий садок дає змогу дитині жити усіма силами фізичними і духовними.

Який же має бути український дитячий садок, як маємо його закладати? Відома річ, він має організовуватися на підставах науки, відповідно до сучасних певних принципів психології і педагогіки. Разом з тим він має бути весь проіннятий національним духом нашого народу...

В садку мусить панувати жвавий настрій, наскрізь проіннятий веселістю, працьовитістю й ласкою.

Індивідуалізація — то є перша вимога справедливого виховання, бо усі наші спостереження доводять нам, що діти одно від другого відрізняються, хоч і межі ними є багато спільного.

Усі праці, усі завдання пропонуються відповідно до індивідуальності, щоби кожній дитині було і до смаку, і під силу, щоби не одвернути дитини від роботи, щоби не запанувала на лекціях страшна гостя — нудьга та байдужість.

Дитяча цікавість — наша поміч найкраща, маємо лише розумно її задовольняти і зміцнювати увагу, направляти спостереження дитини і давати певні зрозумілі пояснення, концентрувати думку дитини як можна довше на тому, що її зацікавило.

Казка — дитині вона така приємна, така близька! Чаруючи красою своєю, казка прихилиє дитину до співчуття усім тим людям, звірам, які так мов би живі в ній виступають.

Казка й дитина щось таке споріднене, вони так одне з другим зрослися, що якби педагоги не намагалися вигонити казку з дитячої хати, вона таки там пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму.

Мова — це головний інстинкт, який відрізняє людину від інших живих істот, це соціальний зв'язок між людьми, засіб для виявлення свого внутрішнього світу і для приймання нового безмежного знання. З усіх живих істот словесну мову має тільки людина, і це робить її паном над усім світом.

Мова формує думку дитини, керує нею, веде дитину шляхом розвитку загальної культури.

Мову можна усякими засобами розвивати, робити ясною, чепурною, щирою, бо вона — творче знаряддя, за допомогою якого виховується думка, серце, слово правди й краси.

Той капітал знання, який дитина сама придбала ще до школи, є найкращим скарбом, і треба, щоби і в шкільному навчанні вона йшла тим же шляхом власного досвіду і досліду.

Не вчити дитину, не давати їй готове знання, хоч би і саме початкове, а більше усього збудити в дитині її духовні сили, розворушити цікавість, виховати її почуття, — щоби очі дитини вмiли бачити, вуха дослухались до усього, рученята вмiли заходжуватися й коло олівця, й коло ножиць, й коло глини, й коло паперу.

Малюнок дитини — це його правдива графічна мова, індивідуальна й разом зрозуміла задля усіх народів усяких часів.

Не краса малюнка нам дорога, а щирість виразу дитячих думок.

Любов до рідної країни — се перший найкращий крок до широкої вселюдської гуманності, пошана до людей, се вияв самоповаги й бажання собі й іншим волі та незалежності.

Бути гарним педагогом — це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки.